

СТЕНОГРАМА

засідання Комітету з питань Регламенту та організації роботи Верховної Ради України та семінару на тему: "Ефективний парламент: міжнародний досвід. Проблемні аспекти та шляхи вдосконалення діяльності народних депутатів України"

9 грудня 2015 року

ПИНЗЕНИК П.В. Шановні колеги, шановні учасники! Я радий привітати всіх учасників семінару від імені Комітету Верховної Ради України з питань Регламенту і організації роботи Верховної Ради. І хотів би подякувати за підтримку у проведенні цього заходу представництву Фонду Фрідріха Науманна за Свободу в Україні, зокрема пані Міріам Космель, пану Манфреду Ріхтеру, який сьогодні є основним доповідачем на нашому семінарі, а також пану Володимиру Бондаренку, який також буде мати слово – Керівнику Головного організаційного управління Апарату Верховної Ради України, і пану Копиленку Олександрю Любимовичу – директору Інституту законодавства Верховної Ради України.

Шановні учасники, шановні народні депутати України! Сьогодні обговорюється питання, яке, так би мовити, не має національних кордонів, обмежень, є актуальним для всіх парламентів – це питання підвищення ефективності роботи парламенту, його взаємодії з громадянським суспільством.

Я пропоную в ході нашого семінару спробувати заслухати і виробити якісь конкретні принципи або пропозиції, які би допомогли з практичної точки зору удосконалити роботу парламенту, зробити його реальним представницьким органом, який би відображав політичну волю українського суспільства, ефективно виконував свою законодавчу, контрольну функцію, був прозорий у своїй діяльності, доступний, відповідальний перед громадянами.

Тут є абсолютно чітка закономірність: чим активніше ми залуцаємо громадськість до роботи парламенту, особливо молодь, тим краще та сама громадськість розуміє специфіку нашої роботи і тим більшу підтримку ми одержуємо. Тому проведення відповідних заходів на зразок цього семінару є надзвичайно важливим якраз і з цієї точки зору.

Також я пропоную зупинитися в ході нашої роботи і на одному з найбільш актуальних питань для сучасного парламенту – це питання депутатської етики, воно є наболілим. Можливо, хоча би тут ми виробимо якісь підходи до того, як би можна було уникнути тих вкрай негативних і дискредитуючих явищ, які спостерігаються в роботі Верховної Ради України поточного скликання.

Ще раз вітаю всіх на нашому заході, зичу нам всім плідної роботи. І запевняю, що наш Комітет з питань Регламенту є завжди, можливо як ніколи, відкритим для співпраці і взаємодії з усіма громадськими організаціями, з усіма ініціативами, готовий вислухати, опрацювати і сприяти запровадженню всіх пропозицій, які сприяють покращенню збільшення ефективності роботи Верховної Ради України.

Бажаю ще раз всім плідної роботи і запрошую до вступного слова пані Міріам Космель – представництво Фонду Фрідріха Науманна за Свободу в Україні. Наступний Бондаренко Володимир Валерійович – заступник керівника Апарату Верховної Ради України.

Прошу вас, пані Міріам.

МІРІАМ КОСМЕЛЬ. Шановний пане голово, дуже дякую.

Шановні пані та панове депутати, пані та панове! Я дуже рада вітати вас на сьогоднішньому семінарі, який був організований Інститутом законодавства Верховної Ради і Комітетом Верховної Ради з питань Регламенту. Я керую представництвом Фонду Фрідріха Науманна, це один із німецьких політичних фондів, які представлені в Україні. Ми представляємо

ліберальний напрямок політичної роботи. Інститут законодавства і Комітет Верховної Ради з питань Регламенту попросили підтримати їхню роботу. Ми із задоволенням погодилися підтримати цю діяльність.

Парламент нашої федеральної держави є, як ви знаєте, найвищим представницьким органом нашої держави. Це зафіксовано в нашій Конституції. Найголовніше завдання нашого парламенту є підтримувати уряд і надавати підтримку на подальші періоди. Але так само завданням Бундестагу є контролювати роботу уряду і інших органів виконавчої влади. Це означає, що німецькі громадяни мають повну довіру до свого парламенту. Вибачте, що я так прямо скажу, ми зараз намагаємося ще вибудувати цю довіру. І це дуже важливо. Я хотіла б процитувати Віктора Чумака: "Парламент є основним стовпом у боротьбі з корупцією". Манфред Ріхтер, який буде розповідати сьогодні про роботу німецького парламенту, працював депутатом в Німецькому Бундестазі з 1990-го до 1994 року. Це був один з найважливіших періодів, коли вирішувалося дуже важливе питання відновлення єдності Німеччини.

Манфред Ріхтер є не лише членом фінансового комітету Фонду Фрідріха Науманна, він також працював у фракції вільних демократів, і він також був одним із членів Ради старійшин Німецького Бундестагу. Він із задоволенням погодився передати свій досвід і надати практичну інформацію стосовно процесів прийняття рішення, передати вам, розповісти. Я дуже рада цьому. Я дуже рада, коли пан Ріхтер приїжджає в Україну.

Щиро дякую, пане Ріхтер, щиро дякую, пане Пинзеник, дякую, пане професор Копиленко. Я дуже рада, що ми сьогодні можемо провести цей семінар у вас. Дякую за увагу.

ПИНЗЕНИК П.В. Слово надається пану Володимирі Бондаренку – заступнику Керівника Апарату Верховної Ради України. Прошу вас, Володимире, до слова.

БОНДАРЕНКО В.В. Дуже дякую. Доброго дня всім. Дуже дякую за цю можливість бути присутнім тут і зайвий раз переконатися в тому, що насправді на сьогоднішній день зміни, які нам люб'язно надаються, рекомендації щодо яких нам люб'язно надаються європейською спільнотою, дійсно є на часі. І зазначений захід є тому зайвим підтвердженням.

Коротко хочу сказати, що на сьогоднішній день працює вже Місія щодо якраз реформування Верховної Ради, діяльності Верховної Ради та її Апарату під керівництвом Пета Кокса, яка напрацьовує певне меню тих першочергових заходів, які нам необхідно здійснити. Одним з пунктів цього меню також є і удосконалення законотворчого процесу, і підвищення дисципліни і етики народних депутатів, і діяльності в цілому комітетів Верховної Ради щодо унормування їх діяльності. Тому зазначений сьогоднішній захід – це є посиленням тих навичок, які нам будуть необхідні для реалізації і впровадження тих кращих практик, які є на сьогоднішній день в Європі, до якої ми, власне, й прагнемо.

Зі свого боку я можу сказати, що в рамках Місії Кокса, до якої залучений також і пан Пинзеник, який є членом робочої групи, а також пан Папієв, який є членом зазначеного комітету, вже було проведено всі оціночні заходи, тобто проведено чотири оціночні місії. І зараз вже Місія на формалізації своїх пропозицій, презентація яких відбудеться на початку весни наступного року. Тобто попередньо це березень 2016 року.

Тому я кожному з нас бажаю, аби цей досвід, яким сьогодні поділяться представники Фонду Науманна, він був нам корисний. І він, безперечно, буде корисним у впровадженні тих змін, які нам будуть рекомендовані. Дякую вам дуже. І вдалої нам роботи.

ПИНЗЕНИК П.В. Дякую, Володимире Валерійовичу.

І тепер слово для вступної промови надається Копиленку Олександрю Любимовичу, директору Інституту законодавства Верховної Ради України. члену-кореспонденту Національної академії наук.

Прошу вас до слова, Олександрє Любимовичу.

КОПИЛЕНКО О.Л. Спасибі, шановний Павле Васильовичу. Спасибі за те, що комітет підтримав ініціативу проведення такого семінару. Щиро вітаю пані Космель за участь Фонду Науманна в цих заходах.

Наш інститут давно підтримує плідні дружні стосунки з нашими німецькими партнерами. І як приклад я хотів би показати видання наше, підготовлене якраз до цього семінару, яке так і називається – "Законодавче забезпечення депутатської діяльності. Міжнародно-правові стандарти та зарубіжний досвід". Це видання зроблене я хотів би вам подарувати. Якраз, якщо буде потрібно, ще ми вам передамо. У таблицях продемонстрований зарубіжний досвід, відповідні міжнародні стандарти, які стосуються депутатської етики насамперед і взагалі організації та забезпечення діяльності парламенту.

Але я хотів би, я все-таки працюю у Верховній Раді 25 років – з моменту приходу на роботу до Апарату Верховної Ради, і є переконаним патріотом Верховної Ради, тому хотів би сказати, що ті окремі ексцеси, які сталися нещодавно у Верховній Раді, все це вже було у нас, починаючи з 1990 року. Я прекрасно пам'ятаю нині забутого депутата Хмару, який голодував тут, у стінах Верховної Ради, перед арештом. Я прекрасно пам'ятаю гендерний конфлікт, який був свого часу між депутатським "подружжям" Марченко-Вітренко з одного боку і депутатом Мовчаном з другого боку. Я прекрасно пам'ятаю досить драматичний...

(Шум у залі)

КОПИЛЕНКО О.Л. Ну, Марченко, вибачте, звичайно, але молодість і досвід все-таки, я хочу сказати, і вміння.

Я хочу сказати, що все треба робити професійно, навіть битися в стінах Верховної Ради – все це треба робити все-таки з якоюсь підготовкою, бо будь-яке аматорство, воно все-таки... Так само, ви про це сказали, як динамівський ветеран, я хочу сказати, що мені було соромно дивитися, як генерал спецслужб не зміг дати належну відповідь непрофесійному депутату Парасюку. Ну, то така ситуація. Це вже питання професіоналізму у всіх сферах, якого нам так зараз бракує, але це вже окрема тема, тому, звичайно, все це було. Шкода тільки, що кожного разу ми відкриваємо для себе це по-новому.

Тому все-таки знати, як це відбувається у наших сусідів, з якими ми маємо спільне коріння (я абсолютно свідомо кажу про це), беручи до уваги досвід Німеччини, оскільки ми завжди, наша система законодавства, наша система організації державної служби, так чи інакше вона все-таки своїм корінням має оцей "німецький вектор" більше, ніж будь-який інший.

Тим не менше, я би ще хотів нагадати слова одного з фундаторів української державності Михайла Грушевського, який казав, що "зостаньмось собою в нових формах українського життя".

І все-таки я хотів би сказати, що ми можемо реформувати в будь-яких формах наше життя, в тому числі питання депутатської етики, в тому числі питання організації Верховної Ради, але, тим не менше, є просте питання – треба виконувати те, що є в нашому Законі "Про статус народного депутата", в інших законах, і навіть в Регламенті.

Свого часу ще 1994 року, коли був прийнятий новий Регламент, перший Регламент Верховної Ради, був такий депутат Носов (дуже небайдужий до цих питань), який, власне кажучи, був двигуном, рушійною силою цього проекту, там якраз були перші норми щодо відповідальності депутата за порушення депутатської етики. Певною мірою це була данина

тоді нашій традиції, оскільки планувалось депутатам оголошувати догану, в тому числі за порушення депутатської етики.

Питання: в чому сенс і взагалі народногосподарське значення такого покарання як догана, але йшлося про те, що це буде сприйматися виборцями, тоді ще не було партійних списків, це буде сприйматися виборцями як певний сигнал до того, що депутат неналежно виконує свої обов'язки, але, з другого боку, була дискусія і в тому плані, що це може бути формою тиску на депутата.

Власне кажучи, все те, що зараз обговорюється у Верховній Раді, все це вже було, і нам дуже важливо на фоні використання, як модно було говорити раніше, передового зарубіжного досвіду, все-таки пам'ятати те, що було у нас, а головне - сумлінно виконувати наш закон, оскільки які б норми не ухвалювалися, які б приклади не запозичувалися, які б кодекси поведінки депутата, державного службовця не розроблялися на майбутнє, все одно треба виконувати те, що вже діє. І я думаю, це буде прекрасною основою для будь-якого реформаторського руху вперед.

Я хотів би ще раз щиро подякувати керівництву комітету, представникам Фонду Науманна за цей спільний семінар. І так само, як і попередні доповідачі, побажати всім плідної роботи. Спасибі.

ПИНЗЕНИК П.В. Дякую, Олександрє Любимовичу.

Не можу не погодитися з вами, що для того, щоб народні депутати не билися, потрібно, щоб народні депутати не билися. А щоб не голосували за інших, потрібно щоб вони перестали тиснути кнопки за інших. Це буде найбільш ефективна реформа, яка забезпечить повне дотримання вимог законодавства.

І передаю слово для основної доповіді пану Манфреду Ріхтеру – експерту Фонду Фрідріха Науманна за Свободу. Тема доповіді: "Ефективний

парламент: досвід організації роботи в німецькому Бундестазі і ряді інших європейських парламентів". Пане Ріхтер, прошу вас до слова.

МАНФРЕД РІХТЕР. ...Але це, звичайно, тема, яка має дуже велике значення, я маю на увазі для того, щоб парламент сприймався в країні і поза її межами. Я маю цілий список питань, я готовий відповісти на всі запитання, але почну я свою доповідь з картинками, які обійшли весь світ, з одного пленарного засідання цього парламенту. Йшлося про картинки на телебаченні про насилля в пленарному залі і, якщо ви дозволите сказати, про проблему, яку має цей парламент, тому що це підриває імідж України. Я можу проілюструвати це.

Минулого тижня я повернувся із Сполучених Штатів, і там мене запитали: "Куди ви їдете зараз?" А я кажу: "В Україну, до Києва". А вони кажуть: "Та ви що! Заради Бога!" А чому так? А тому, що вони бачили теж ці картинки і ці картинки асоціюються з Україною. І це проблема, проблема, яку має ваша країна. І я думаю, що дуже добре, що ваш комітет займається цією проблемою, тому що не хотілося б, щоб ці малюнки знову виникали поза межами України, малюнки з парламенту. Це недобре - насилля у пленарному залі, щоб цієї проблеми більше не було.

Отже, я подумав собі після того, що я бачив, після того, що я читав про те, що там сталося, власне, то як би воно могло відбутися, якби такі сцени були у Німецькому Бундестазі в Німеччині? Я подумав собі. В Німеччині у нас є вже добре зарекомендована система парламентаризму і більша робота парламенту. Це рутинне питання. В Німеччині теж бувають дебати, коли люди нервують. Але, звичайно, не можна переступати якісь межі контролю. В німецькому парламенті є голова, і він має інструмент керівництва цим парламентом.

І в Німеччині найменша власна лінія, де президент парламенту може спокійно закликати депутатів до спокою, він може натиснути на кнопку, щоб

мікрофон був виключений у того, хто говорить, і він звертається по прізвищах до депутатів, він каже: "Будь ласка, поведіть себе пристойно, і це вже дуже серйозно". Тобто у нас не можна лаятися в парламенті, і ті, хто говорять, не мають права коментувати і те, що каже голова парламенту.

І взагалі в парламенті у нас в пленарному залі не коментується те, що говорить голова. Звичайно, що голова може помилитися, і в певних ситуаціях він також може прийняти неправильне рішення. Як же тоді бути? В Німеччині це обговорюється у Раді старійшин, а Рада старійшин – це, так би мовити, орган, який керує парламентом. Він, зокрема, збирається кожного тижня і розбирає все, що відбулося минулого тижня, там представлені представники всіх фракцій, і там також говориться про те, що виголошував пан голова, як він себе поведив. Тобто це такий орган, чи комітет, який керує таким чином парламентом, і так само, як і всі інші комітети парламенту, він відкритий для громадськості. Я ще повернуся до цього.

Але те, що стосується цього комітету, то це дуже важливий орган для керівництва, тому що там обговорюється перебіг пленарних засідань, визначаються пленарні засідання і оцінюються пленарні засідання, що було добре, а що було не так добре. І все це в приміщенні, яке зачиняється, і там не можна здійснювати якийсь партійний вплив.

Тобто таким чином відбувається, що голова парламенту може закликати депутатів до порядку. І якщо промовець не реагує або реагує неправильно на заклик до порядку, тобто якщо він не хоче закінчити свій виступ або починає лаятися в пленарному залі, або встає зі свого місця та починає агресивно бігати по залу, то голова ще раз закликає його до порядку. І його тричі закликають до порядку, а якщо він буде продовжувати так себе вести, голова каже: "Я лишу вас слова. Будь ласка, сядьте на місце!" І йому дійсно тоді не надається слово. І це також є одним із моментів, яким чином можна вплинути на депутатів. І це вже більше значення має.

А фізичні заклики, я читав, що десь хтось когось ударив пляшкою по голові і людина була поранена – це вже переходить усі межі. І тут голова може сам вирішувати, що робити. Він може, якщо йдеться про поранення людини, це вже атака на людину, напад на людину, голова може попросити вийти з залу людину, або на певний час, на 30 днів засідань лишити його права заходити до пленарної зали. Тобто голова може, якщо хтось ударив когось пляшкою з водою по голові, він може сказати: "Я на 30 днів лишая вас права заходити в пленарний зал."

У нас в Німецькому Бундестазі є певна система, приблизно 52 дні. Тобто, скажімо так, два місяці депутат не може заходити в пленарний зал і не бере участі у засіданнях. Він не має права заходити на засідання комітету, він не має права заносити себе у список присутніх. А що це таке? В німецькому парламентському праві депутати повинні документувати і виконувати свої депутатські обов'язки, і він тим самим кожного дня на засіданнях розписується у списку присутніх.

Якщо він цього не робить, тобто він фізично не присутній, в цьому разі він не отримує відповідну частку грошей своєї зарплатні. Тобто це своєрідний штраф також, тобто гроші, які він не отримує.

А якщо він записує себе, розписується у списку присутніх, звичайно, тоді у депутатів вважається, що вони були на місцях і вони отримують гроші. Тобто завжди, коли депутати працюють, вони мають заносити себе у ці списки. А якщо проти нього було вирішено питання, то він не має права заносити себе у списки і за кожен пропущений день пленарного засідання він не отримує гроші.

Тобто це захід, який вважається штрафом, тому що він не може брати участь у пленарних засіданнях, але це також грошовий штраф, тобто він не отримує гроші за свою депутатську діяльність. Це досить суворе покарання.

Якщо депутат не має права заходити до пленарної зали, тобто голова каже це усно, він нічого не пише, він каже усно. Голова каже: "Ви не маєте

права заходити в зал через те, що ви когось образили." А він каже голові: "А я не хочу, я буду сидіти." Тоді голова, мабуть, що перерве засідання і він попросить людей, які не є депутатами, супроводити цього депутата із залу. Ці люди, вони носять чорний фрак з білою жилеткою. І вони мають право заходити в пленарний зал і, в разі необхідності, вони супроводжують депутата, беруть за руки і виводять його із залу, якщо він не хоче добровільно вийти.

Наскільки я знаю, такого ніколи не було, але може бути, може статися. І у вас, на цьому пленарному засіданні, коли були сцени насилля, звичайно, що було видно, що там відбувалося. І голова Німецького Бундестагу має ще, до речі, один технічний засіб – це така кнопка, і ця кнопка, коли він натискає на неї, вона виключає всі мікрофони в залі. Не лише мікрофон того, хто говорить, а всі абсолютно мікрофони в цьому пленарному залі. І це посилює мікрофон голови в десять разів, тобто він натискає певну кнопку – і нікого не можна почути, крім голови. Це робиться для того, щоб його дійсно всі чули і щоб ніхто не сказав: "А я не почув, що голова сказав". Цього ніхто після цього не скаже. І коли починаються якісь сварки, то голова може натиснути на цю кнопку.

Але в цьому разі було поранення людини, її поранили, а поранення людини – це прояв, за який слід карати. І я читав, що в Україні поранення людей залежить від того, чи подає позов той, кого було поранено. В Німеччині система трішки інша. В Німеччині якщо якийсь громадський інтерес прив'язаний до цього, а це стосується парламенту, то прокуратура повинна розпочати справу у зв'язку з пораненням людини проти того, хто її поранив.

Що відбувається потім? Депутат має імунітет, після цього йде звернення до комітету з питань імунітету. Це перший комітет. І туди направляється лист з прокуратури, де пишеться, що ми хочемо розпочати процес у зв'язку з підозрою про поранення людини, поранена була людина

така-то, депутат такий-то. І комітет з питань імунітету без якихось сумнівів знімає імунітет з цього депутата. Я чотири роки належав до цього комітету і мав справу з різними справами. І не пам'ятаю такого, щоб комітет з питань імунітету не зняв імунітет з депутата.

Що таке імунітет взагалі? Імунітет депутата в Німеччині – це не є привілей якогось індивідуума. Депутат не повинен захищатися якимось особливим чином, тому що в Карному кодексі, згідно з Карним кодексом, він може бути покараний, як і інші люди. Імунітет – це захист парламенту. Імунітет просто захищає його від справ з боку прокуратури, які не пов'язані з парламентською діяльністю. І тому якщо прокуратура починає цей процес, то вона має запитати комітет, попросити зняти імунітет. І це залежить від тривалості належності депутата до парламенту. І процес може бути не відкритий, якщо він є депутатом, а потім, коли він втрачає свій мандат, цей процес може бути відкритий. В німецькому парламентському праві є інше правило, де йдеться про захист конкретно депутатів. Навіть в Конституції записано. І йдеться про захист людини, тобто депутат за те, що він говорить в парламенті, не має бути притягнутий до покарання. Тобто він не може бути покараний за те, що він від себе зробив у парламенті, але параграф 176 – виключення, якщо депутат виступає з промовою проти людей, то він може бути покараний. Тобто депутат може казати що хоче, і вони говорять це, але за це він не може бути покараний. І це важливий показник. І правила про захист депутата - навіть коли він не має мандата, він все одно може відповідати за те, що він говорив.

Отже, комітет з питань імунітету, він знімає імунітет з депутата, і відповідний депутат може (чи має) йти в суд і відповідати за те, що він зробив, незалежно від того, чи на нього було подано позов, чи ні. Тому що в даному разі йдеться про парламент і йдеться про інтереси громадськості, тому що це відбулося в парламенті. Мабуть, депутат буде покараний. Мабуть, що йдеться про грошовий штраф. Мабуть, що буде з'ясовано, що

голова закликав його заспокоїтись, мабуть, що він не звернув на це увагу. Після цього депутат може далі виконувати свої обов'язки.

Раніше був також інструмент грошового покарання. Голова міг сказати, що він має заплатити штраф до 3-х тисяч євро. 3 тисячі євро – це дуже багато грошей. Але це було раніше в регламенті. Зараз цього немає. Я не знаю, як в Україні, а в Німеччині кожний парламент приймає свій регламент. І як правило, коли новий парламент обирається, коли він проводить установчі збори, то він приймає рішення про те, що старі правила, правила старого регламенту не діють, і після цього в певному комітеті розробляються пропозиції до нового регламенту, і таким чином новий регламент приймається в новому парламенті нового скликання.

І це правило – півтори тисячі штрафу – раніше було, зараз його немає, але, наскільки я знаю, це правило ніколи не використовувалося. Тобто голова цього не робив, і тому, мабуть, це правило прибрали із регламенту. А гроші, які таким чином депутат не отримує, тому що він не вноситься в список присутніх депутатів, вони ідуть в бюджет Німецького Бундестагу і використовуються на інші завдання Німецького Бундестагу.

Але ще одне питання. Що відбувається з депутатами, які платять штрафи? Що з ними робити, якщо у них немає грошей, адже вони мають сім'ю? Але треба сказати, що вони отримують і так непогану зарплатню. Зараз вони отримують 9 тисяч євро в місяць. Тобто якщо 3 тисячі вони мають заплатити, то вони все одно не мають голодувати. Тобто депутат має непогані гроші і може спокійно заплатити такий штраф.

Є депутати, які дуже багаті, а є й депутати, які отримують лише зарплатню депутатів. І ті, хто багаті, їх взагалі не можна залякати таким штрафом. Але все одно це аргумент – призвати його до порядку. Але є можливість депутата опротестувати рішення голови. Тобто якщо голова зробив мені зауваження, я можу сказати, що він був не правий, то не я був,

голова мене з кимсь сплутав, це був не я. Таке може бути опротестування. Але перш ніж це робити, опротестувати, я маю виконати те, до чого закликав мене голова. Отже, якщо голова закликав мене покинути зал, я маю вийти з залу, а потім я можу сісти і написати письмово цей протест і обґрунтувати його, тобто написати, що це був не я, я сидів на своєму місці, а хтось інший вискочив з місця. З повагою, підпис. І відправляє це голові. Голова потім має подивитися відеозапис, тому що у нас записуються на відео всі засідання, і він може подивитися. Тобто, дійсно, голова теж може помилитися, він не завжди може сказати, хто що зробив. Можливо, було декілька порушень паралельно, і голова не завжди може це побачити. Але потім, коли надходить письмово скарга, це можна реконструювати на основі записів. І якщо це дійсно відбувалося, то тоді, звичайно, що голова парламенту забирає назад, відкликає своє рішення.

Як це відбувається? На початку наступного пленарного засідання голова виступає і каже, що так і так, депутат такий-то, такий-то отримав від мене зауваження, я розглянув його скаргу, я тепер беру назад, забираю назад це попередження. Тому, значить, це знімається, цей штраф, із депутата. Тобто він вважається не покараним.

Але дуже важливим пунктом є те, що парламентарій, навіть якщо президент як голова помилився, він з самого початку повинен слухатися цього розпорядження президента.

Є ще інша обставина, у нас є така практика, що фракції самі по собі також допомагають, ведуть до того, щоб пленарне засідання проходило нормально.

Я був керівником фракції. Парламентський керівник фракції – це той, хто по ієрархії стоїть після керівника фракції, це заступник керівника фракції. І він відповідає за те, щоб ті заходи, які відбувалися в пленарному залі, які відбувалися в комітетах, проходили нормально. Він бере участь у всіх обговореннях на фракції, і він відповідає за те, щоб його фракція

виступала об'єднано. Це взагалі-то походить з англійської мови, "whip" називається англійською мовою, тобто це означає "кнут".

Тобто, якщо це є урядова фракція, і це була моя робота, ми повинні були слідкувати за тим, щоб коаліція завжди була представлена на пленарних засіданнях. І цей заступник керівника фракції, вони є у всіх фракціях, і вони намагаються розпізнати такі речі, які можуть відбуватися, заздалегідь.

Я знаю, наприклад, ага, може бути таке: дуже гаряча дискусія, дуже гарячі дебати – і треба, я підходжу до певного депутата, покладу руку на плече і скажу: "Мій любий, пересядь, будь ласка, далі", - і його забираю, так би мовити, із гарячої зони, він пересаджується на інше місце. Це не завжди відбувається, але часто буває так. І це показує, що в нашій парламентській традиції фракції самі по собі намагаються отаких заворушень уникати і запобігати їм.

В Німеччині фракція, яка є відома тим, що звикла до заворушень, то вона була б реорганізована, тому що громадяни Німеччини не розуміють, що таке може відбуватися під час дебатів. Дебати можуть бути дуже суперечливими, можуть представлені бути різні позиції фракцій, але не повинно відбуватися того, що депутати бігають весь час по залу або так чубляться між собою і так далі.

Тобто уже на самого початковому рівні зараз намагаються таких заворушень якось уникати і протидіяти їм. І голова парламенту і декілька його заступників змінюють один одного під час парламентського засідання, але все одно той, хто зараз сидить у президії, має право, якщо він відчуває, що зараз буде якесь заворушення, він має закликати парламентаріїв до порядку, може сказати, що я перериваю засідання на одну хвилину, поки всі депутати не займуть свої місця, і потім продовжується пленарне засідання.

Звичайно, що заворушення можуть виникати знову, і тоді такі заклики повторюються. Але, як уже говорилося, це повинно вже на самому нижньому рівні якимось чином уникатися. Тобто заворушення відбуваються у нас, але

вони відбуваються дуже рідко. І насильство в парламенті за мій час, як я працював, я не спостерігав такого. Можливо, там в інших парламентах це відбувається, наприклад, в якихось парламентах південноєвропейських країн, це може бути. Але я гадаю, що бажано, якщо є відповідний інструментарій, щоб застосовувати його для уникнення заворушень, для уникнення насильства в парламенті, саме фізичного насильства, для того щоб це не відбувалося. І цей інструментарій у нас існує, ним можна користуватися. Він дуже ефективний. Переривання засідання, наприклад, це теж дуже цікавий захід, який здійснюється головою парламенту. Якщо він відчуває, що він не може контролювати вже хід парламентського обговорення, він може залишити зал і таким чином пленарне засідання переривається. Відключаються всі мікрофони до того часу, поки в пленарному залі не запанує знову порядок.

Що відбувається якщо, наприклад, службовці не можуть забезпечити порядок в залі? Є ще така, так би мовити, своя поліція. Якщо відбуваються заворушення, значить, поліція. Це орган, який підкоряється виконавчим органам, але парламент – це законодавчий орган. Чи може виконавчий орган втручатися під час засідання законодавчого органу? Ні. За нашим розумінням, ні.

Але в Німеччині це ще виглядає досить складніше. Тобто поліція є органом міністерства внутрішніх справ землі, федеральної землі, не федерації, а землі, і таким чином поліція землі повинна якимось чином втручатися в роботу законодавчого органу. Це не може бути.

Таким чином не закликається до застосування реальної поліції, а в нас є інший інструмент, у нас є власна поліція, парламентська поліція. Це дуже маленький підрозділ, це приблизно 200 поліцейських. Це федеральні службовці, але вони підкоряються не міністерству внутрішніх справ, а вони підкоряються парламенту, а саме: голові парламенту. Це службовці без уніформи, але вони озброєні і вони мають виконувати поліційні функції.

Вони не підкоряються виконавчим органам. Це інша справа, якщо, наприклад, відбуваються якісь такі вже сильні заворушення, тоді надсилається поліція, яка повинна навести порядок. Було б дуже незручно, якби, скажімо, парламентська поліція вирішувала питання якісь поза межами парламенту. Це так, це було б дуже незвичним питанням, якби ця поліція втручалася у події поза межами парламенту. Як я вже говорив, що скарга, оскарження дій або рішень голови.

І питання було наступне: за яких обставин голова продовжує засідання парламенту? Голова має досить великий інтервал у своїй діяльності, пленарні засідання є дуже складними і він повинен оцінювати, коли що треба робити, якщо, скажімо, були якісь відхилення від регламенту.

До функцій голови, наприклад, також належить ще слідкувати за ложею преси і за трибуною відвідувачів. Наприклад, не можна, щоб звідти лунали оплески або щоб звідти лунали якісь вигуки. Наприклад, якщо будуть такі крики або аплодисменти, голова парламенту має закликати припинити це і якщо це не відбувається, то тоді він попереджає про те, що відповідні особи повинні залишити зал. І це було вже не один раз, що голова дає таке розпорядження. І це повинно слугувати тому, щоб парламентарії не відволікалися у своїй діяльності за таких обставин. Це дуже рідко буває, але це відбувається.

Питання, яке ставилося мені, а саме: якщо відбуваються якісь там порушення з трибуни відвідувачів, чи відбуваються потім відповідні якісь покарання і таке інше? У нас не бувало такого, щоб хтось, скажімо, чинив супротив при звільненні трибуни, просто ці люди не отримують наступного разу, наступного дня доступу до парламенту. Тобто фактично неможливо буде для порушника відвідати нове засідання парламенту, сесійної зали.

Мені ставили запитання: який орган реєструє порушення порядку і які заходи застосовуються? Цьому слугує апарат Бундестагу. Є керівник, він називається Директором, у вас є також відповідний орган. Тобто це людина,

яка є відповідальною за роботу співробітників парламенту. І цей орган відповідає також і за виплату грошей, а також за технічне виконання різних завдань парламенту.

Можливо, слід сказати, я бачив, що дехто з вас здивувалися, коли почули, скільки заробляє німецький депутат. Депутат дуже гарно заробляє, і виплати, які він отримує, ці 9 тисяч євро, вони слугують його особистим цілям. Це його заробітна плата. Але, крім того, парламентарій отримує іще також певні блага, тобто йому надається офіс, йому надається також обстановка в цьому офісі, телефон, факс, комп'ютер і таке інше. Тобто парламент надає ще й далі відповідні можливості також наймати помічників.

Значить, звичайний депутат, навіть не керівник партії, фракції і так далі, кожен депутат має три-чотири помічники, і один із них обов'язково представляє його виборчий округ. Це звичайний склад помічників. І це оплачується додатково до зарплати парламентарія.

Звичайно, що парламентарій має сплачувати також податки, податки складають 42 проценти, тобто це досить велика сума, але за виконання своїх функцій в рамках мандату депутат отримує подальші сплати. Це 5 тисяч 200 євро. Він, депутат, повинен оплачувати квартиру, він повинен оплачувати проїзд і так далі, і так далі. І ця сума видається йому на витрати. І він не повинен якимось звітуватися про це, це сума, яка виділяється одноразова. І звичайно, що це пов'язано також із відповідними санкціями, які накладаються на депутата, які відбуваються стягнення.

Подальші запитання: яка відповідальність є депутата при таких заворушеннях? Чи є якісь певні, скажімо, зауваження, які стосуються цього, які впливали б на рішення, на рішення голови парламенту? Такого не буває. Голова повинен виключати суб'єктивні фактори, він повинен виходити з об'єктивної реальності, але інколи голова буває стомленим і так далі. Але не може такого відбуватися, щоб відбувались якісь процеси, які б ставили під загрозу діяльність парламенту.

Це я розповів про те, що діяв би німецький парламент в таких ситуаціях, які відбуваються у вашому парламенті. У нас є відповідні інструменти, як говорилося, але я хотів би зараз зробити невеличку паузу для того, щоб ви могли поставити ще подальші запитання до цього комплексу, який ми обговорювали, перед тим, як ми перейдемо до наступного обговорення, наступних питань. Якщо ви погоджуєтеся з цим, пане голово.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Мені здається, щодо вашої доповіді, у вас склалося враження, що в українському парламенті тільки те і роблять, що сваряться, деруться та один одного перебивають. Це зовсім не так. Це зовсім не так, я сказав би.

У вас дуже змістовні важелі, як це припинити в німецькому парламенті. Але, на мій погляд, в українському парламенті дещо інша проблема стоїть на першому місці. Це саме проблема приходу народного депутата на своє робоче місце. Чи є в німецькому парламенті якась відповідальність, коли народний депутат без будь-яких поважних причин просто не приходить до залу Верховної Ради? Це по-перше.

І по-друге. Чи є відповідальність за не голосування, навіть коли народний депутат знаходиться в залі Верховної Ради, коли його електронна картка стоїть, але народний депутат десь з кимось розмовляє, сидить у буфеті, вживає каву, з кимось розмовляє і не вважає за потрібне голосувати по будь-якому питанню? Чи є якась відповідальність, окрім фінансової? Дякую.

МАНФРЕД РІХТЕР. Для початку щодо вашого зауваження. Звичайно, що у мене не є враження, що ви постійно б'єтеся. Але просто я бачив картинки. Я бачив і ці картинки, й інші картинки, які теж складають певне враження. Просто в Німеччині не можна собі такого уявити. І тому я з цього і почав власне.

Так, а тепер питання про можливість санкцій для тих, хто не голосує. Зовсім просто: таких санкцій в німецькому парламенті немає. Є інструмент парламентського регламенту. І там записано, що депутати мають голосувати. Якщо він не голосує, то він матиме проблеми у своїй фракції. Тобто фракція буде обговорювати це питання, зокрема і питання неголосування.

До речі, я читав в газеті, що у вас є проблема, що деякі депутати голосують за інших. Невже таке може бути? Я розумію, що у вас електронне голосування, і начебто хтось натискає на кнопку чи картку вставляє. Я не можу собі такого уявити. Електроніка у голосуванні – не можу собі такого уявити. Ми робимо за старим методом: ми піднімаємо руку і потім хтось рахує. Це інколи буває непросто, якщо у нас 650 депутатів, звичайно. Інколи можна побачити, яка більшість, але інколи – ні. Але у нас є інструмент певний, коли голова не може побачити, за що проголосувала більшість, то всі депутати виходять з пленарного залу, двері зачиняються, голова дивиться, щоб ніхто не залишився в пленарному залі, після цього троє дверей: одні двері – "так", другі двері – "ні" і треті – "я ухилився". І по обидві сторони від кожних дверей стоять люди, і депутати заново заходять в пленарний зал – і їх всіх рахують. Такий механізм використовується, коли не ясно, яка більшість.

Далі, є ще інструмент поіменного голосування – це голосування, коли в протоколі чітко записується, за що проголосував кожний окремий депутат. І робиться це таким чином: у нас є такі чотирикутнікові пластикові гаманці, так би мовити, вони пронумеровані і там написано: голубий - "так", червоний - "ні", білий - "ухилився". І кожен кидає цей конверт в урну, і потім ми дивимося, який депутат як проголосував.

Але електронного голосування у нас немає – і це має певні плюси. Звичайно, інколи це триває трішки більше часу. Але у нас були дебати: чи запровадити таку якусь машину для підрахунку голосів? І зрештою ми вирішили: "А не треба її, щоб ніхто інший не голосував за того, кого немає в

залі." Але в парламентському праві, тобто в законах, у регламенті немає санкцій для депутатів, які не беруть участь у процесах голосування.

Хоча на засіданнях комітетів голова комітету, якщо хтось не брав участь, його можуть виключити із комітету, тому що він не був, не голосував. Адже на засіданнях комітетів сидять представники фракцій - і як їх надсилають, так їх можуть і відправити. Тобто внутрішня структура фракцій може прийняти відповідне рішення.

ПИНЗЕНИК П.В. Борис Якович Беспалий. А потім – Ірина Олексіївна.

МАНФРЕД РІХТЕР. Я забув, вибачте, я дещо забув. Якщо когось немає без поважної причини, тобто він записує себе в листок присутності, але не з'являється – і тоді він не отримує гроші за той день. Але такого не буває. Якщо хтось записався, тобто зайшов зранку – записався і цілий день його немає, ні, такого не може бути.

Інколи, можливо, це хтось і робить, я таке інколи робив, чесно: заносив себе в список цей, а потім у мене була якась зустріч поза стінами парламенту і мене не було, бувало таке. Але я знав, що нічого важливого не буде обговорюватися, і я знаю, коли важливі дні, а коли не важливі. Ось так.

ПИНЗЕНИК П.В. Прошу вас, Борисе Яковичу.

БЕСПАЛИЙ Б.Я. Борис Беспалий, консультант програми "USAID РАДА".

Ви сказали, що кожне нове парламентське скликання приймає регламент, а в Україні дещо інший порядок: у нас Регламент взагалі є не внутрішньопарламентським документом, а законом. Тобто парламент приймає Регламент, зміни до нього, але потім вони йдуть на схвалення Президенту, і він навіть має щодо них, може повернути із зауваженням,

фактично використати право вето. Тобто Регламент парламенту, він є підконтрольний фактично Президенту. Як ви оцінюєте таке положення і таку практику?

МАНФРЕД РІХТЕР. У мене сумніви виникають щодо такого порядку речей. Але я пояснюю, що я представляю іншу країну, в якій існує парламентська демократія, не президентська демократія. Наскільки я розумію, в Україні у вас змішана система – трішки парламентська, трішки президентська система.

І тому можна довго вести суперечки про систему, але що стосується Німеччини, то у нас таке неможливо, тому що президент – це інший конституційний орган, і кожний конституційний орган має свої повноваження. Тобто у нас такого не може бути, що федеральний президент або голова конституційного органу вирішує, яким чином має працювати Німецький Бундестаг. Ні, такого у нас не можна собі уявити. Так що Німецький Бундестаг сам розробляє регламент.

Також, якщо треба, то додаток шостий стосується зняття імунітету. Наприклад, коли Німеччина об'єдналася, то тоді, зразу після возз'єднання, всі депутати, не лише східні, а всі депутати перевірялися на те, чи не працювали вони із спецслужбою "Штазі". І це був дуже довгий, тривалий процес. Я опрацював багато теж таких випадків, документів. Але як має виглядати процедура, то Бундестаг сам прийняв рішення, як це мало виглядати. Але я не хочу судити про Україну, це інша система.

ПИНЗЕНИК П.В. Ірина Єфремова, член Комітету з питань Регламенту, народний депутат України.

ЄФРЕМОВА І.О. Я хочу подякувати і пану Олійнику, і пану Ріхтеру, і пані Космель за те, що вони знайшли змогу і час приїхати до нас, дозволили

обмінятися думками з приводу роботи в парламенті. Вважаю, що це завжди динаміка, завжди прогрес. Тому дуже вам вдячна.

Хочу задати таке питання. Ми сьогодні розмовляємо з вами про правила поведінки, про правила поведінки парламентарів у парламенті. І мабуть, ви погодитесь зі мною, що кожен парламент – це віддзеркалення того суспільства, яке його обирає. То хотіла би запитати, чи немає в планах Фонду програми вже навчання населення з приводу того, як повинен працювати парламент, що він повинен робити, і як люди, які обрали цей парламент, повинні до нього ставитися? Дякую.

МАНФРЕД РІХТЕР. Цікаве питання. Дійсно, історія нашого Фонду, я повернуся назад, коли Фонд був створений, це була робота, яка була звернена на роботу з німцями. Тобто його фундатори хотіли працювати на німецьке населення, яке було травмовано війною, нацизмом, не звикли до демократії. І Фонд мав навчити народ. Тобто це був такий університет мільйонів громадян Німеччини.

І коли була побудована німецька демократія, ми вирішили, що ми можемо допомоги й іншим. Спочатку в сусідніх країнах. А зараз ми працюємо в 60-и країнах світу, і скрізь говориться про парламентаризм, про толерантність. І ми намагаємося разом з нашими партнерами, зокрема в Україні, також досягти і населення. І це важливе завдання – завдання щодо передачі цінностей демократії. Але ці цінності мають з'явитися в самому суспільстві, прорости в цьому суспільстві. Я не думаю, що іноземна організація зможе допомогти виростити. Але тут і скрізь ми працюємо з місцевими партнерами. Партнери роблять це. А ми підтримуємо наших партнерів, щоб ці цінності з'явилися в Україні, розвивалися в Україні, тому що Україна – це важлива країна, вона перебуває між декількома системами, і вона розбудовує демократичний лад. І тому ми надаємо підтримку. Але більше ніж надання підтримки ми не можемо робити.

І я вже говорив, що оцей обмін думками дуже важливий, тому що можна порівняти, як ви це робите, як ми це робимо. Я не думаю, що ви візьмете Регламент Німеччини і скажете: "Ми візьмемо і скопіюємо його." Ні, ви маєте розробити свій Регламент, звичайно. Але ви можете розробляти свої механізми, яким чином ви не допускаєте, щоб повторялися якісь неприємні речі.

ПИНЗЕНИК П.В. Олег Купрієнко – народний депутат України, заступник голови Комітету з питань Регламенту.

КУПРІЄНКО О.В. Дякую, Павле Васильовичу.

По-перше, заспокою вас, у нас Президент не втручається в роботу по встановленню Регламенту Верховної Ради. Він як Гарант Конституції тільки перевіряє на відповідність конституційних прав і свобод громадян при підписанні законів.

Питання. Ну, декілька у мене питань одразу. Скажіть, скільки законів приймає ваш парламент в середньому за один робочий день? В штуках. Цифру скажіть.

МАНФРЕД РІХТЕР. Дуже важко сказати. В принципі, за легіслатурний період це декілька сотень буває. Бувають дні, коли ми десяток законів серійно приймаємо. Але інколи бувають пленарні дні, коли ми лише один або декілька законів приймаємо. Це дуже відрізняється.

КУПРІЄНКО О.В. Коли розділити на кількість робочих днів, можна отримати середній показник.

МАНФРЕД РІХТЕР. Я не можу зараз сказати, у мене немає зараз таких даних. Це багато сотень законів. Але в один день, якщо багато законів

приймається, то я гадаю, що це закони, які не дуже сильно обговорюються, що їх просто обговорюють, це можна 20-30 законів прийняти. Але є, скажімо, дні, коли приймається лише один закон. У дванадцятому скликанні ми отримали, наприклад, дуже багато законів, це стосувалося об'єднання Німеччини. Тоді ми прийняли декілька тисяч законів.

КУПРІЄНКО О.В. Порядок іде на сотні законів за каденцію. Так? Сотні, не тисячі. Я правильно зрозумів? Так.

Скажіть, 2 тисячі євро – це великий штраф для вашого парламентаря?

(Сміх)

(Шум у залі)

КУПРІЄНКО О.В. Я розумію, що у вашому Опозиційному блоці це не великий штраф.

(Сміх у залі)

ІЗ ЗАЛУ. А 3?

КУПРІЄНКО О.В. Я за 2 питаю, я саме питаю за 2. То максимальні 3. Це просто для інформації. Річна зарплата народного депутата України, нашої Верховної Ради, вам про це відомо?

Так, скажіть, будь ласка, чи можлива у вашому парламенті така ситуація, щоб один парламентар другому розбив голову і ні на кого не було кримінальної справи?

МАНФРЕД РІХТЕР. Ні, це неможливо. В цьому випадку обов'язково, вже без скарги, без подання скарги було б відкрите кримінальне провадження.

КУПРІЄНКО О.В. А по факту? Процедура розгляду таких кримінальних справ контролюється прокуратурою, прокурорами чи іншим органом?

МАНФРЕД РІХТЕР. Це контролюється судом, це ведеться через суд. Тобто, звичайно, прокуратура відкриває справу. Наприклад, якщо, скажімо, якийсь парламентарій був пошкоджений, отримав пошкодження, значить тоді прокуратура відкриває справу. Але для того, щоб відкрити цю справу, потрібно зняти недоторканність, імунітет. І комітет з недоторканності, з регламенту, звичайно, одразу зняв би недоторканність. І тоді відразу прокурор розпочав би справу, а суд засудив би його.

КУПРІЄНКО О.В. А що було б вашому голові парламенту, якщо б він систематично порушував регламент?

ІЗ ЗАЛУ. От уже!

КУПРІЄНКО О.В. Це ще не "от уже", це ще тільки початок.

МАНФРЕД РІХТЕР. Якщо він весь час це робить, і це можна було встановити, звичайно, що це буде засуджено в складі Ради старійшин. Рада старійшин прийме відповідне рішення, і звичайно, що голова парламенту тоді повинен змінити свою практику. А потім уже фракція, яка його обрала, а це найбільша фракція парламенту, вона б тоді відкликала його. Вона б сказала, що ми йому не довіряємо більше – це був би, в принципі,

найсуворіший захід. Але якихось таких інших заходів не вживається. Це з'ясовувалось би на Раді старійшин.

КУПРІЄНКО О.В. Запитання: чи впливають найвищі посадові особи, як у нас Президент і Прем'єр-міністр, у вас канцлер, на роботу депутатських фракцій?

МАНФРЕД РІХТЕР. Так. Лише таким чином, оскільки федеральний канцлер є одночасно також і парламентарієм. Вона також є членом Німецького Бундестагу, і вона водночас є керівником виконавчої гілки влади. Це майже всі міністри у нас також є парламентаріями. Тобто вони у своїй діяльності повинні якось розділитись. Федеральний канцлер як керівник уряду повинен сидіти на урядових лавах в парламенті. Але якщо він сидить на своєму парламентському місці, також є, тоді діє там таке правило. І це трішки нелогічно виглядає. Німці, звичайно, що дуже люблять порядок, але в такому разі і федеральний міністр чи федеральний канцлер має дуже важливе значення для рішень своєї фракції.

Але найважливіше, скажімо, угруповання перед пленарним засіданням, коли виробляється рішення, це, звичайно, комітети. Вони є надзвичайно важливими. Вони займаються особливими фаховими питаннями, і вони об'єднують парламентаріїв за фракційним представництвом. Але фракції також висловлюють свою точку зору. Тобто це є органи, які не грають відкриту роль під час пленарних засідань, але відіграють дуже важливу роль в своїй діяльності.

В Німеччині буває так, що на пленарних засіданнях дуже мало депутатів присутні, але виборці не можуть зрозуміти це. Там є, скажімо, відвідувачі, які приходять у парламент, які сидять, дивляться: ага, немає парламентаріїв. Але парламентаризм відіграє свою роль не лише в пленарних засіданнях, але також і в комітеті. Якщо, скажімо, після третього читання

приймається закон, то потрібно, звичайно, бути присутнім в пленарному залі. Але 90% пленарних засідань є дуже такими скучними. Можливо, 10% від засідань є дійсно цікавими.

КУПРІЄНКО О.В. Після вашої відповіді на останнє питання з'явилося ще одне. Розкажіть, будь ласка, як у вашому парламенті формується порядок денний розгляду законопроектів? І чи можлива ситуація, щоб законопроект, який був поданий учора, розглянувся відразу, а той, що півроку лежить в Апараті, не розглядався б взагалі?

МАНФРЕД РІХТЕР. Для цього в регламенті визначені строки. Тобто складає порядок денний Рада старійшин, там представлені всі керівники фракцій. Потім складається порядок денний на тиждень, на пленарний тиждень, потім визначається час, які закони одразу розглядаються, які закони розглядаються потім. Але є певні строки. Якщо законопроект вноситься, то він повинен бути обговорений протягом певного часу, і це є таким зауваженням, яке дотримується. Тому що більшість може вносити свої закони, скажемо, а опозиція не має можливості тоді вносити свої закони. Тобто визначається певний строк: через стільки тижнів закон буде розглядатися на пленарних засіданнях. І, як правило, існує три читання. Перше читання: тут відбувається загальна дискусія. Потім відпрацьовується до другого читання у комітетах, там приймаються зауваження, пропозиції. І на третє читання закон виноситься уже на обговорення пленуму, і там він вирішується. Це нормальна процедура. І для цього є певні строки, які встановлені.

Ще одне питання із того списку, який ви дали. Чи є, скажімо, дні для опозиції, чиї закони обговорюються, запропоновані пропозиції? В німецькому парламенті це не потрібно завдяки тому, що є строки. Це вже

встановлено абсолютно інституційно, і є гарантія, що ці законопроекти будуть дискутуватися. Тобто ці закони вносяться в порядок денний.

КУПРІЄНКО О.В. Дякую за відповідь.

І коли дійде до виступів, ви не туди прийшли, я вам потім розкажу чому.

ПИНЗЕНИК П.В. Михайло Папієв – народний депутат України, член Комітету з питань Регламенту і організації роботи Верховної Ради України.

ПАПІЄВ М.М. Дякую.

Шановні наші гості, я, перш за все, хочу подякувати Фонду Фрідріха Науманна за організацію цієї зустрічі. Чесно кажучи, я не очікував, що таку зацікавленість викличе доповідь пана Ріхтера у народних депутатів України. Багато запитань. А враховуючи те, що ми зараз готуємо нову редакцію Регламенту Верховної Ради України, то було би абсолютно логічним, щоб за підтримкою Фонду Фрідріха Науманна була організована поїздка народних депутатів України, членів комітету, до Німецького Бундестагу з тим, щоб ми могли більш ретельно на місці ознайомитися з тими напрацюваннями, які є. Щоби цікаво і депутатам Бундестагу було, ми готові взяти з собою підбірку відео з бійками депутатів українського парламенту і передати до бібліотеки вашого Бундестагу. Але якщо можлива така поїздка, то ми були би дуже-дуже вдячні, вона на часі зараз.

У мене більш таке важливе запитання, щоб пояснити, якщо ви от зараз вдалися до питання заробітної плати, бо тут же вже треба дивитись, який ВВП на душу населення в Німеччині, а який в Україні, враховуючи, що в

Україні підприємства всі стоять, то 9 тисяч в Європі і наших "гордих" 4 тисячі 300 – це абсолютно "співмірні" показники. На сьогодні, щоб вам цікаво було, український парламентарій, якщо перевести це в погодинну оплату праці, отримує 98 євроцентів на годину, ще 2 центи – і в нас була б "кругла" цифра – 1 євро на годину. Думаю, що ми зараз, напрацьовуючи проект бюджету на 2016 рік, добавимо пару євроцентів, щоб уже цю межу якось перейти і щоб у нас були якісь досягнення.

Але щоб казати серйозно: чи готові ви на сьогодні взяти разом з нами участь в напрацюванні нової редакції Регламенту Верховної Ради України, щоб ми могли там передбачити і відповідальність народних депутатів України, і те, щоб вони ходили на засідання, і те, щоб права опозиції були, і те, щоб ми об'єднали це з Місією пана Кокса, і щоб це був такий хороший, гарний документ?

МАНФРЕД РІХТЕР. Якщо український парламент має бажання, щоб ми підтримували, наприклад, або консультували, я гадаю, що ми могли б зробити це. Ми могли б надати наш досвід. Але ви повинні знайти свій власний шлях, яким чином врахувати цей досвід.

Я хотів би зробити ще одне зауваження, про яке я забув сказати. Я хотів би додати зараз. Це стосовно питання, що робити, скажімо, з представниками преси, які ведуть себе не відповідним чином. У нас це відбувається таким чином. Якщо преса представлена в Німецькому Бундестазі, вона повинна бути акредитована. Тобто є відповідне акредитаційне бюро, туди надходить, скажімо, від редакції лист: "Для газети такої-то кореспондент працює і хотів би відвідувати, доповідати про роботу і так далі". Вони отримують акредитаційну картку і можуть вільно заходити, виходити і так далі. Тобто вони можуть перебувати у приміщеннях, призначених для публіки. Якщо відбуваються, скажімо, якісь слухання і так далі, якщо відбуваються якісь дебати, вони можуть брати також участь. Але

вони не можуть бути присутніми в комітетах, на засіданнях комітетів, тому що комітети засідають без присутності громадськості. Я гадаю, що це дуже важливо.

Я працював також в ландтагах, в земельних парламентах. Там інакше виглядає. Ви знаєте, в чому полягає різниця в публічному засіданні комітету і непублічному? Значить, в непублічному, в закритому засіданні парламентарії зовсім відкрито говорять. Потім вони виходять і роблять, скажімо, перед камерами свої заяви і так далі. Робота дуже продуктивна і дуже активна. Але якщо ці засідання комітетів є відкритими, то тоді люди все-таки якось стримують себе. І я гадаю, звичайно, що робота комітету, засідання комітету повинно відбуватись лише в рамках комітету. Потім можна робити заяви для преси і так далі, і так далі. Але ми повинні, депутати повинні з'ясувати свої позиції, навіть часто відмінні позиції, і це можна робити лише на закритому засіданні.

Що стосується свободи преси. Якщо ви себе поводите неправильно, значить, ви втрачаєте акредитацію, адже ви повідомляєте про роботу парламенту. І дуже важливо тут врахувати, що представники преси, які мають акредитацію, вони перебувають у будинку, і кожної хвилини він може запросити депутата на інтерв'ю, і депутат може розповісти, яким чином розвиваються події в парламенті. Тобто ця акредитація має дуже велику роль. І представники преси не хочуть втратити цю акредитацію. І тому дуже рідко журналісти поводяться неправильно.

Але з мого досвіду і з важких часів, коли йшлося про серйозні закони, то, знаєте, де було багато рішень? У пивнушках. Тобто в парламенті є ресторан, де можна сісти в дуже добрій атмосфері, і це місце, де можна поспілкуватися неформально і підготувати рішення за пивом, за кухлем пива. Німці люблять пиво. Це не такий міцний алкогольний напій. І ця пивна, вона дуже важлива, тому що там неформально можна поговорити з колегами з інших фракцій: "А як би ваша фракція зреагувала ось на таку пропозицію?" І

журналісти, які мають акредитацію, можуть теж зайти в цю пивну. Тобто вони можуть зайти, але є кодекс: там нічого не записується, але вони слухають, журналісти мають право слухати, вислуховувати, але те, що вони чують у пивній, вони не мають права описувати у своїх ЗМІ. І це дійсно спрацьовує. Тобто дамоклів меч над журналістами висить. І вони якщо це зроблять, то не матимуть права заходити в цю пивну і більше не почують цікавих речей. І дійсно, у них є такий механізм самоконтролю, який розвинувся у журналістів. Я сам дивувався, але воно працює.

(Шум у залі)

ІЗ ЗАЛУ. Ще є по суті запитання.

ПИНЗЕНИК П.В. Колеги, це ми потім будемо вияснити.

КУПРІЄНКО О.В. Поїдемо всі!

ІЗ ЗАЛУ. Є ж питання, є зацікавленість. Ви бачите, який інтерес? Треба, щоб Фонд підтримав таку поїздку, пані Міріам.

КУПРІЄНКО О.В. Павле Васильовичу, давайте будемо задавати питання по суті.

ПАПІЄВ М.М. Що з поїздкою, як, Фонд готовий сприяти?

МІРІАМ КОСМЕЛЬ. Зараз тут я не можу просто цього сказати. Не знаю, в принципі, ми робимо інформаційні поїздки, але у нас є певна процедура з центральним офісом. Пані Погорелова, ми з нею говорили вже на цю тему. Але зразу отак сказати, що давайте поїдемо, я просто не можу.

ПИНЗЕНИК П.В. Колеги, наше обговорення набуває все більш цікавого характеру. Ми прийшли до обговорення місць прийняття рішень. Олег Васильович, прошу. Ви хотіли ще задати питання.

КУПРІЄНКО О.В. Я так розумію, що в поїздку я вже не попаду, оскільки багато питань задаю. Запитання таке: чи можлива у вас ситуація, щоб журналісти тайкома сфотографували вашу особисту переписку на мобільному телефоні в сесійній залі і опублікували її публічно в Інтернеті чи в інших засобах масової інформації? Чи можлива у вас така ситуація? Якщо ні, то чому?

МАНФРЕД РІХТЕР. Тут дві особи: один фотографує, але інший дозволяє сфотографувати, якщо він займається цим, то він не має робити це. І не можна допускати, значить, журналістів до того, щоб вони змогли сфотографувати. Тобто журналісти такі люди, що вони все, що можуть знайти, рознюхати – вони роблять з цього матеріали. І є журналісти, які дотримуються певних правил, є журналісти, які їх не дуже дотримуються. Тобто, якщо вони не дотримуються написаних правил, то вони не матимуть акредитації. Але, мабуть, якщо є те, про що ви сказали, це означало б кінець акредитації журналіста все ж таки.

ПИНЗЕНИК П.В. Пане Ріхтер! Якщо дозволите, у мене одне запитання. Чи існують якісь парламентські засоби реагування на порушення депутатами Бундестагу етики поведінки за межами залу пленарних засідань? Наприклад, на засіданні комітету або там поза межами парламенту.

МАНФРЕД РІХТЕР. За стінами парламенту існують певні речі, які регламентуються. Перше за все, я маю на увазі декларування зарплати, тому

що багато депутатів отримують через свою діяльність якісь гроші також, скажімо, правники і так далі. І вони завжди повинні декларувати свої заробітки. Тобто це має бути прозоро.

І можна сказати, що це вже втручання в приватне життя, тому що доводиться, дійсно, друкувати щось про свою приватну сферу. Але це є обов'язок. І відповідно до цього є і закон. І президент публікує ці дані, голова тобто. І кожен громадянин може подивитися, що отримав пан Майер із федеральної землі такої-то, що він заробив. І якщо депутат є членом правління певного підприємства або асоціації будівельників, скажімо, то через це може здійснюватись вплив на депутата. І про це теж необхідно публікувати відповідні дані.

Є певний документ у парламенті, який називається "Правила поведінки депутата", і там ідеться про його поведінку за межами парламенту. Тобто про його заробітки і про його діяльність за стінами парламенту.

А що стосується поведінки. Ви мали на увазі поведінку, звичайно, я розумію. То тут все залежить від його відповідальності. Тобто він сам має себе стримувати. Також він має статус депутата і він сам розуміє, що він може собі дозволити. І, в принципі, він підлягає звичайним параграфам Карного кодексу. Я чотири роки займався парламентською діяльністю. Кожного разу, коли прокуратура надсилала нам запит про те, що треба зняти імунітет, ми завжди знімали імунітет. Ніколи не було так, щоб ми не знімали імунітет, тому що якщо депутат якийсь повів себе неправильно, скажімо, порушив Правила дорожнього руху, то він, звичайно, був покараний відповідним чином. І імунітет йому ніяк не допомагав.

Журналісти не розуміють інколи, що імунітет – це не є привілей якогось індивідуума, це привілей парламенту як такого, як органу. Тобто імунітет захищає його як депутата, а не його як людину. І це стосується його роботи і в стінах парламенту, і поза стінами парламенту.

ПИНЗЕНИК П.В. Дякую.

Світлана Войцеховська – народний депутат України, член Комітету з питань Регламенту.

ВОЙЦЕХОВСЬКА С.М. Дуже дякую вам за змістовний виступ. І я б хотіла уточнити щодо останнього запитання, яке задав Павло Васильович. Як так зрозуміла з вашої відповіді, що депутат Бундестагу має право займатися ще якоюсь діяльністю, окрім депутатської. Так? Тобто іншою професійною якоюсь діяльністю? Дуже дякую.

МАНФРЕД РІХТЕР. Це можливо. А філософія така, що, власне, це навіть бажано, щоб депутат чимось займався, своєю професією. Тому що в такому разі він краще прив'язується, так би мовити, до суспільства, а не працює "під ковпаком", так би мовити, теоретично. На практиці в Німецькому Бундестазі дуже важко, тому що роботи і без того вистачає. Дійсно, її дуже багато. Ось я був заступником голови фракції, і я працював значно більше, ніж звичайний депутат. У мене навіть не було б часу паралельно займатися чимось. Але дехто може це робити. Тобто є чимало правників, адвокатів, які є депутатами і продовжують свою адвокатську діяльність, або дехто керує підприємством. Часто це сімейне підприємство, де сім'я, так би мовити, має закривати "дірку", коли одна людина іде в Бундестаг. Але, як правило, депутати просто займаються лише депутатською діяльністю.

ПИНЗЕНИК П.В. Дякую. Дмитро Лубінець, будь ласка.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Ми зачепили зараз дуже таке серйозне питання. У нас український парламентар не має права займатися будь-чим іншим, окрім викладацької діяльності, щось таке, писати наукові статті. Якщо народний

депутат будь-яким чином пов'язаний з якоюсь комерційною структурою, то це автоматично буде означати, що він замішаний в корупційних зв'язках.

По ваших відповідях я зрозумів, що депутат у вас може навіть керувати своїм підприємством. Тоді яким чином ви розділяєте ось ці поняття? Де чітко регламентована поведінка, законна поведінка парламентаря, а де починається корупція в Німеччині?

І ще одне питання, так само пов'язане. Чи існує у вашій правовій системі такий закон, як закон про лобізм так званий? І яким чином підприємства Німеччини, можливо, звертаються до депутатів, умовно кажучи, офіційно із просуванням своїх інтересів? Дякую.

МАНФРЕД РІХТЕР. Ну, підприємства можуть, що стосується депутатів, то їхня діяльність, вона не є корумпованою, тому що вона абсолютно прозора. І депутати дійсно мають абсолютно про все доповідати, декларувати свої доходи, говорити, повідомляти, чим вони займаються. І якщо у когось є підприємство, будівельне підприємство, і стає відомим, що лише це будівельне підприємство виграє тендер, то про це відразу всі дізнаються. І тому все має бути дуже прозорим. І в нас є правило, що я як депутат не маю права брати участь у прийнятті рішень, які стосуються мене, моєї сім'ї, скажімо, мого підприємства.

І я був бургомістром, мером в одному місті, і коли роздавалися державні замовлення, то хтось встав і сказав: "Я вважаю, що я не маю права брати участь у цьому голосуванні". А чому? Тому що той депутат мав певне підприємство, йому довелося вийти з залу, він не брав участі у голосуванні, тому що він не має права на це.

А якщо людина це не робить, то вона буде покарана. Це є таке правило. І це правило можна виконувати лише якщо все дійсно прозоро. Але у нас все дійсно є прозорим.

Так, корупція. Звичайно, в кожній країні є корупція. І в Німеччині теж. Але масштаби корупції в Німеччині дуже невеликі. Тобто це дійсно не є проблемою. Завдяки тому, що ми маємо справу з людьми, і люди завжди намагаються когось обманути, в кожній країні є злочини, кримінальні злочини.

Так, далі. Про лобі, про лобізм ви запитали. Знову-таки, у нас лобісти – це професійні представники певних інтересів. Це лобісти. Це можуть бути профспілкові або підприємницькі інтереси, або інтереси певної галузі промислової, соціальні інтереси. Тобто є тисячі різних асоціацій. І я думаю, що в Німеччині зареєстровано 2 тисячі представників різних груп лобістських, і вони мають також відповідний документ, вони можуть заходити в публічні приміщення Бундестагу. І ось ці лобісти, для них є певні правила, що вони можуть робити, а чого вони не мають права робити. І вони дотримуються цих правил, інакше вони втратять акредитацію і не зможуть працювати. Ось я як депутат із задоволенням спілкувався із серйозними лобістами. Наприклад, я відповідав за транспортний комітет, зокрема за водні шляхи сполучення. І я мав статистичні дані, яких не мали навіть міністри транспорту. Тому коли мені треба були дані, я дзвонив представникам лобі і я дізнавався про всі цифри. Тобто детальну статистику я завжди отримував від лобістів і я міг покластися на ці дані.

Серйозні лобісти надають інформацію і вони надають оцінку цій інформації. Звичайно, наскільки вона об'єктивна, важко сказати, тому що вони переслідують свої інтереси. Але все одно її можна використовувати, хоча треба трішки фільтрувати. Але й тут слід забезпечувати прозорість, прозорість, на кого працює цей лобіст, яку мету він може переслідувати. Але я вже сказав, у нас в Німецькому Бундестазі більше ніж 2 тисячі представників різних лобістських груп.

ПИНЗЕНИК П.В. Перед тим як ми продовжимо. Дивіться, нашим порядком роботи передбачена 15-хвилинна перерва на каву. Чи буде загальна згода на те, щоб ми продовжили роботу без перерви і, можливо, закінчили її хвилин за 15? В першу чергу я хотів би запитати пана Ріхтера, який несе найбільше навантаження у зв'язку з проведенням цього семінару.

МАНФРЕД РІХТЕР. Ні, я ще не дуже стомився.

ПИНЗЕНИК П.В. Пане Ріхтер, тоді прошу для слова, для запитання Олега Купрієнка. Прошу вас.

КУПРІЄНКО О.В. В процесі відповіді про лобістів народилось таке запитання. У вас є така форма роботи депутатів, як виїзди до виборців, проведення прийому, відповіді на запитання, допомога виборцям? Є така форма роботи? Так, є. Тоді запитання. Як часто до вас звертаються виборці з проханням: дай грошей?

МАНФРЕД РІХТЕР. Значить, виборці у той час, коли я працював, вони зверталися постійно, регулярно. Дуже багато листів надходило. Звичайно, висловлювалися дуже й дуже цікаві питання, прохання і так далі, інколи нереалістичні, не можна було виконати ці прохання. Але частково можна було щось допомогти, можна було вирішити. І для цього саме й існує парламентарій. Я працював, скажімо, і в Північній Німеччині, мій виборчий округ був, але я працював і з іншими також виборцями. Тобто депутат саме для того і є, щоб він якось допомагав вирішувати проблеми. Або якось передавав комусь рішення. Він повинен знати, до кого звернутися – до якоїсь державної установи, скажімо, і так далі. Тобто створити контакт. Або дізнатися, скажімо, про якийсь непорядок через телефонні розмови,

поговоривши з кимось і так далі. Можливо, треба було змінити якийсь закон або щось таке. Тобто це дуже важлива робота, дуже важлива діяльність.

І ви питали стосовно поїздки. Так, звичайно, парламентарі повинні їздити, вони повинні не лише сидіти в столиці, вони повинні також на місці працювати, вони повинні працювати з виборцями, і саме в тому окрузі, де вони обрані. Я, наприклад, за свої роки депутатства їздив дуже багато на машині, я регулярно "намотував" за рік - більше ста тисяч кілометрів автомобілем. Парламентар в Німеччині має відповідне посвідчення, завдяки якому він може літати безкоштовно, їздити залізничним транспортом. І, скажімо, він має право також на другу квартиру, він має витрати також на поїздки і так далі. І він отримує це оплаченим. Між іншим, це, до речі, виплата, яка не обкладається податком саме через причини полегшення цих.

І якщо ви маєте мандат, то ви є "шарніром" між державною організацією, інституцією і громадянами. Тобто ви створюєте зв'язок. І цей зв'язок саме являє собою парламентарій. Але це дуже складно. І звичайно, що треба дуже багато їздити, пояснювати, зустрічатися з людьми і так далі.

ПИНЗЕНИК П.В. Ви хочете задати питання чи висловитися? Дмитро Лубінець.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Ще одне запитання. У нас і Україна, і Німеччина є парламентськими республіками. Парламент формує Кабінет Міністрів і Кабінет Міністрів є відповідальним перед парламентом. У нас в українському парламенті є такі механізми впливу на Уряд, як "година запитань до Уряду". Ми можемо офіційно подавати депутатські запити через зал Верховної Ради. Які механізми впливу в Німеччині від парламенту на уряд є у вас?

І як міністри ставляться до депутатських запитів, які приходять від депутатів? Тому що у нас в країні є деяка проблема з цим, і міністри вважають, що єдина причина відповісти на депутатські запити – це просто

можна відповісти будь-що, тільки щоб була будь-яка письмова відповідь. Як у вас до цього ставляться ваші міністри?

МАНФРЕД РІХТЕР. Значить, важливим інструментом, який має парламентарій, є, звичайно, "час запитань", один раз на тиждень відбувається, як правило, по середах, і там ставляться запитання в пленарному залі. І на ці запитання даються усні відповіді. Але парламентарій повинен подати також своє питання письмово і потім уряд повинен підготуватись, для цього дається тиждень. Можливо, треба провести ще якісь дослідження, тоді уряд отримує для надання відповіді довший час на обробку цього запитання. І відповіді даються заступниками міністрів, але не міністрами. Інколи це роблять і міністри, але це дуже рідко.

В пленарному засіданні кожен депутат має право задати ще два додаткових запитання. Підготовлена відповідь на це питання, а потім той, хто запитує, може поставити ще два додаткових запитання. А потім ще інші, кожен депутат може також задати ще одне додаткове запитання. Тобто часто відбуваються такі певні дебати, але це дуже короткі запитання. Як правило, ці відповіді не тривають довше двох хвилин. Це те, що стосується години питань.

Потім є ще невеликі запити. Ці запити можуть походити від кожного депутата, але ці запити вимагають більше часу і вони ставляться в письмовому вигляді і надається письмова відповідь. Тобто члени уряду дають тоді письмову відповідь про певні рішення, про певні обставини в уряді і так далі.

Потім є ще інструмент великого запиту. Великі запити надходять від фракцій або, скажімо, такі великі запити ставляться від 5 відсотків депутатів. Ці великі запити також формулюються письмово і на них надається письмова відповідь, але потім відбувається дискусія, дебати з цього приводу. І всі фракції отримують право на дискусію.

Крім того, є ще наступний інструмент – це так зване опитування уряду. Кабінет засідає регулярно, раз на тиждень. І на наступний день у Бундестазі відбувається опитування уряду, дві години триває. Тобто представники уряду сидять у пленарному залі і парламентарі мають право поставити запитання до питань, які відбувались на останньому обговоренні уряду. Тобто це ще один з інструментів, який є контрольним механізмом відносно уряду.

Це основні інструменти контролю, це парламентські ініціативи також. Але ініціативи стосуються не обов'язково уряду. Це різні речі, але ці ініціативи також є інструментами контролю, крім названих.

ПИНЗЕНИК П.В. Олег Купрієнко, будь ласка.

КУПРІЄНКО О.В. Дякую. Скажіть, будь ласка, чи можлива у вас така ситуація, щоб депутат Бундестагу взагалі не розробляв законів, не займався законотворчою діяльністю і йому за це нічого не було? Тобто не ніс відповідальності.

МАНФРЕД РІХТЕР. Звичайно, що парламентарій не зобов'язаний подавати законодавчі ініціативи. Він зобов'язаний брати участь у парламентських засіданнях. Але заступник голови фракції слідкує за тим, щоб парламентарій працював у комітеті, тобто вони делегують його в комітет, але він не повинен виступати із законодавчою ініціативою. Це ніде не зафіксовано. У нас дуже багато є парламентаріїв, які не виступають із законодавчою ініціативою. У нас 650 депутатів. І я гадаю, що десь половина, очевидно, ніколи не писали і не готували законів. Є також парламентарії, які ніколи не виступають, скажімо, пленарно. У мене були проблеми з моєю колегою, наприклад, з іншої фракції. Вона була заступником, керівником фракції, я також. Ми сиділи допізна, вночі, вже були стомлені і так далі і не могли дійти спільного рішення.

І у нас є також такий інструмент, що виступи заносяться в протокол. Мета полягає в тому, щоб усе включалося в протокол. У нас за домовленістю між фракціями, і це всі фракції мають погодитися, що певні речі не входять в протокол. Наприклад, в письмовому вигляді збираються виступи, подаються голові парламенту і потім вони враховуються вже в протоколі. Наприклад, бувають такі випадки, коли людина не може говорити під протокол. Наприклад, парламентарій такий-то і такий-то виступав лише один раз, але ніхто не слухає, але він повинен говорити і він говорить, щоб його почули в парламенті.

Як правило, якщо парламентарій у нас не дуже активний, скажімо, це не означає, що він дуже поганий парламентарій. Вони, наприклад, дуже інтенсивно і ефективно працюють в комітетах, але не з'являються на пленарних засіданнях, не говорять. Це не означає, що вони погані парламентарії.

ПИНЗЕНИК П.В. У кого ще є бажання висловитися або поставити запитання? Ви бажаєте виступити? Я тому і запитую: у кого є бажання виступити або задати запитання?

Я прошу дотримуватися Регламенту і, можливо, вкластися в дві хвилини під час виступу. Олег Васильович, ви хотіли виступити. Будь ласка.

КУПРІЄНКО О.В. Я дякую за те, що ми дійсно тут зібралися і отримали досвід від того, як працюють інші парламенти, зокрема німецький. Ну, дещо, мабуть, не зовсім коректно було б говорити, що у нас все так погано. Я не збираюся посипати голову попелом і розказувати, що у нас все погано, як ви про це розказували. У нас теж не можна лаятися, не можна битися, не можна коментувати виступи інших депутатів. Це все у нас записано. Питання в іншому. Питання у відповідальності людей і в особистостях, які керують цим процесом.

От я у першому своєму запитанні сказав, що ви не туди прийшли. Коли починати роботу з порушення закону, так ніколи не побудуєш правову державу. Якщо ви спостерігали за роботою українського парламенту і знаєте законодавчу базу, чим вона регламентується, то ви маєте знати, що у нас законодавча база, мабуть, найкраща в Європі. Питання в її виконанні. А це залежить від конкретних осіб.

Якщо Голова Верховної Ради порушує Регламент з самого початку роботи, якщо тільки декілька днів за рік він розпочав засідання вчасно, так це загальновизнаний факт. Якщо він дозволяє собі коментувати по 10, по 15 хвилин виступи депутатів, які йому не подобаються, що прямо заборонено Регламентом, так якщо йому дати ще такі інструменти впливу, які є у вас (позбавляти права голосу, на 30 днів - із засідань), то це вже буде, мабуть, не парламент, а якийсь такий диктаторський механізм прийняття законів, які хтось десь там напише.

У нашому парламенті теж є в Регламенті календарні строки розгляду законопроектів (14, 20 днів), ми всі це знаємо, воно не виконується. І порядок денний, який формується, він формується, як правило, не в стінах парламенту: або в Адміністрації Президента, або в Кабміні, коли це треба. І з цього всі наші біди. Тому я ще раз повторюю: треба це розказувати вищим посадовим особам – Президенту, Голові Верховної Ради, хай їм соромно буде за те, що вони так організують роботу парламенту.

Ми чітко знаємо, що нам робити і як нам робити. Питання: чи можемо ми це робити? Не дуже. Тому що іноземні наші партнери, в тому числі Європа, 25 років на це дивилися, як воно все робиться, і нічого не робили. А зараз ви нам допомагаєте, за що ми вам вдячні.

Якщо говорити, знову-таки, про посадових осіб, так регламентний комітет (тут більшість регламентного комітету), ми декілька разів намагалися запросити Голову Верховної Ради, щоб прийшов до нас на комітет і ми б з ним поговорили про дотримання Регламенту Верховної Ради для більш

ефективної роботи Ради. Ніхто не дасть мені сказати неправду: ні разу не прийшов, навіть не дуже й реагував.

Якщо повернутися до того, що лаятися, битися, нам теж всім соромно за те, що інколи таке відбувається. Чому відбувається? Тому що у вас за це в тюрму посадять, причому без питань. Якщо вдарив по голові, це або кримінальна справа... Якщо залався в залі, це або адміністративне порушення, якщо з трибуни – це кримінальне порушення, називається хуліганство. І прокуратура (ну, у вас трішки інша система, поки що до неї ніяк не дійдемо) порушує провадження, оформляє матеріали, передає в суд, суд виносить вирок. Людина кладе мандат і йде собі лаятися там, де вона лаялася раніше. Якщо б першого народного депутата, який залався з трибуни чи вдарив когось по голові, згідно закону притягнули, другий би цього не робив.

У вас чому не роблять? Тому що роками суспільство виховало в людях, що не можна порушувати закон. У нас порушують закон найвищі посадові особи, починаючи з того, що найвищі посадові особи кажуть: "Ми порушили закон, але так треба було." От з цього воно все і випливає. І не треба приймати нових інших законів, воно все у нас є. Але воно чомусь не працює.

Хто у нас ставить Генпрокурора і керує прокуратурою? Це президентська гілка влади. Тому фактично від однієї людини, від політичної волі (у вас такого нема вислову - "політична воля", в Україні це поширено), від політичної волі однієї людини залежить, чи будуть депутати ходити на засідання.

Якщо притягнути до відповідальності, яка прямо прописана в законах, то для цього треба, щоб прокуратура реагувала на ці випадки, щоб вдарив когось – іди сюди, 300 гривень штрафу, поклади мандат і йди гуляй. Якщо обрали тебе народним депутатом по мажоритарному округу, а в тебе забриніло десь і ти захотів стати мером міста, і після цього держава має витратити 5-6 мільйонів грошей платників податків на його забаганку і

організувати нові вибори – так заплати ці кошти в бюджет. Тоді б такого не було.

Тому дуже добре, що ми спілкуємося і отримуємо ваш досвід, а ви бачите те, що в нас відбувається. І враховуючи те, що, мабуть, поки стоять в чергу за іноземними європейськими кредитами і не бачать, що відбувається в своїй країні, так скажіть нашому керівництву, що треба інколи дивитися на те, що в рідній країні відбувається, щоб такого не було.

Щоб не було соромно дивитися вам в очі за те, що ви розказуєте, як у нас тут б'ються. І американцям двічі показали цю бійку, і вам уже кажуть: "Куди ж ти їдеш? Там тебе поб'ють!" - і ви свято у це вірите. А воно не так! Не такий погані у нас люди, не такі погані у нас народні депутати, як про нас кажуть.

Дякуємо ще раз за цікаву, змістовну розмову – це вже щиро. Дійсно було цікаво почути ваші відповіді. І я думаю, що ми все-таки, ми – Україна, українці, українські парламентарі, які розуміють, для чого вони прийшли в парламент – все-таки ми і це переживемо, і зробимо нашу країну успішною. Дякую.

ПИНЗЕНИК П.В. Дякую, пане Олеже. Борис Беспалий і потім Дмитро Лубінець.

БЕСПАЛИЙ Б.Я. Дякую. Я, на відміну від шановного пана депутата, не скажу, як там організована робота усієї Верховної Ради, але цей "круглий стіл" організований дійсно дуже добре і тому можна подякувати.

І друга обставина, яка мені дуже імponує, розмова ділова, а не взагалі про загалом. І тому в своєму дуже короткому виступі я хотів звернути увагу на одну таку технологічну пропозицію, яка стосується і предмету розмови і, взагалі-то кажучи, предмету роботи регламентного комітету, який тут домінує.

Якщо я не помиляюсь, 14 липня Верховна Рада прийняла таку постанову, згідно якої до 15 серпня мав бути підготовлений доопрацьований президентський законопроект щодо недоторканності. Це готує першим Комітет з правової політики, але і ваш комітет цього питання стосується.

Я можу там помилитися, скільки днів від того пройшло, але вже сьогодні ми маємо грудень, а цей законопроект не розглядається. Що, на мій погляд, є не просто там, скажімо, формальне порушення постанови Верховної Ради, а й це справа дуже резонансна, і законопроект президентський про внесення змін до Конституції.

Тому я, як би, пропоную і звертаюсь з проханням уже як від виборців до керівництва комітету ініціювати питання, щоб все-таки цей законопроект був розглянутий по суті на предмет або його попереднього схвалення, або відхилення. Я зараз не кажу: хороший це законопроект, поганий це законопроект, треба скасовувати недоторканність, треба її залишити, в якому обсязі? Я просто хочу сказати про те, що Рада повинна відреагувати і на свою постанову, і на запит суспільства, і розглянути нарешті цей законопроект Президента України щодо недоторканності депутатів і суддів по суті. Тому що неприйняття цього законопроекту, вірніше, відмова навіть його розглядати по суті, це є неправильно. І це якраз кореспондує з попереднім виступом, що треба виконувати свою роботу, а хай там що буде, не тикати в кого пальцем.

Оце є робота парламенту і ваш комітет міг би сприяти тому, щоб це було розглянуто. Дякую. Сподіваюсь на розуміння цього питання.

ПИНЗЕНИК П.В. Дякую, Борисе Яковичу.

(Шум у залі)

БЕСПАЛИЙ Б.Я. Я можу уточнити. Ви президентський законопроект про недоторканність заховали в шухляду і не відхиляєте, і не схвалюєте, а просто якби ігноруєте. Ось про це іде мова. А формулював я так делікатно з огляду на ваш дуже толерантний виступ і щоб це було сприйнято в рамках такої толерантності.

ПИНЗЕНИК П.В. Дякуємо, Борисе Яковичу, за виняткову толерантність. Дмитро Лубінець.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Я ще раз хочу подякувати і пану Манфреду Ріхтеру, і пані Міріам Космель за те, що знайшли можливість та приїхали до нас, до України і організували цю зустріч з нами. Я хочу сказати, підтримуючи свого колегу, що у нас парламент - це висвітлення нашого суспільства. І ви повинні розуміти, що Україна незалежна лише 25 років у наступному році і історії українського парламентаризму так само 25 років.

Але перш за все ми хочемо брати досвід розвинених країн, ми хочемо переймати найкращі приклади ваші, як працювати в парламентах, як контролювати уряди, як боротися з корупцією, як досягти того рівня життя, яке є у вашій країні.

Дуже гарно, що ми зібрались. Я, наприклад, для себе записав деякі речі, які б я хотів бачити у наступному Регламенті Верховної Ради. Наприклад, у нас зараз є норма, за якою депутат, який порушує якісь етичні норми, може бути вилучений до п'яти засідань, у вас є норма – до тридцяти засідань. Я вважаю, що потрібно збільшити це. Ще одне, що мені сподобалось – ваша кнопка, яка є у голови, яка автоматично виключає всі мікрофони всіх депутатів, а його голос стає в десять разів серйозніший і всі його можуть почути.

Ще одне, наскільки я зрозумів, у вас більша відповідальність саме фракцій, а не окремого народного депутата. І саме через вплив фракцій на своїх членів може відбуватись якесь виховання.

Ще одне. Якщо потрібно Україні, щоб досягти такого рівня життя, яке є в Німеччині, для цього потрібно створити пивну в залі Верховної Ради, я думаю, що всі члени регламентного комітету на це погодяться. І хочу сказати, що була пропозиція приїхати до вас, подивитись як вона працює, ця пивна, поспілкуватись з нашими колегами. *(Сміх у залі)* Це однозначно жарт, але я хочу донести, що ви приїхали, побачили європейський парламент з деякими проблемами. Але я не знаю, чи цей склад Верховної Ради України всі їх вирішить. Можливо, наступний. Але найголовніше, що ви повинні були побачити, що у нас є бажання змінюватися самим і змінювати наше суспільство. Дякую.

ПИНЗЕНИК П.В. Колеги! Якщо ми закінчили виступи в обговоренні, то я пропоную надати слово для підсумкового коментаря пану Ріхтеру.

МАНФРЕД РІХТЕР. Я вважаю, що дискусія з вами була дуже цікавою і дуже приємною. І ми говорили саме про ті проблеми, які нас усіх цікавлять. Кожна держава, яка перебуває в стадії переходу, і це дуже важливо, ви сказали, що у вас парламентська традиція дуже нова, але, звичайно, ця держава повинна пройти дуже такий тернистий шлях. Це зрозуміло. Але треба намагатися створити систему, організувати свою систему найкращим чином.

І я ще хотів сказати, що я не є місіонером, який вам, так би мовити, хоче читати лекції і так далі. Я не володію істиною в останній інстанції, але я говорив із свого досвіду, я бачив парламенти, я працював у парламенті і я говорив про те, як це організовано в Німеччині, я це пояснив. В Німеччині навіть і пивнушка належить до парламенту. І звичайно, що це неважливо, чи

є там якась пивниця чи ні, головне є те, що парламентарії мають мати можливість неформально спілкуватись одне з одним - не лише на засіданнях, це відбувається також в кулуарах і так далі. Це зрозуміло.

Ви підкреслили роль фракції. Фракції, звичайно, з моєї точки зору, відіграють дуже велику роль і мають дуже велику відповідальність. Вони є не лише інструментами виховання. Нові, наприклад, депутати, новообрані, навчаються за рахунок фракцій, як треба працювати і так далі. У фракціях також відбуваються і неформальні контакти, неформальні обговорення - дуже довірливі. І це неформальне спілкування відіграє також дуже важливу роль для того, щоб подолати якусь контраверсійну ситуацію. І ми повинні дуже часто вирішувати такі питання. І тоді доводиться дуже довірливо говорити один з одним.

Я виступаю за те, щоб у парламентах якомога частіше можна було вести неформальні бесіди, чи це в пивнушці, чи ні. Парламенти – дуже важливі інструменти, дуже важливі інституції. Тут ми єдині в цьому. І якщо парламент не функціонує нормально, то тоді й держава не функціонує. Парламент повинен бути зроблений функціонально. Він повинен функціонувати.

Я дуже часто і дуже з великим задоволенням приїжджаю сюди. І я хотів би побажати вам, щоб ви були успішними у виконанні ваших політичних завдань і саме того завдання, щоб український парламент став ефективним парламентом. Я дуже хотів би побажати вам великих успіхів, цих успіхів ви заслуговуєте.

І ми, якщо зможемо бути вам корисні, ми із задоволенням, звертайтеся через пані Космель, можна тоді продовжувати наше тісне співробітництво, плідне співробітництво.

ПИНЗЕНИК П.В. Пані Космель, пане Олійник, дуже дякую вам від імені Комітету з питань Регламенту та і від імені всього парламенту в цілому.

Вважаю, що такі зустрічі є корисними в першу чергу, можливо, навіть не з точки зору обміну досвідом щодо правового регулювання діяльності парламенту, а скоріше з точки зору обміну досвідом щодо парламентської традиції. Власне на таких зустрічах ми переконуємося в тому, що нам нічого не бракує для того, щоб налагодити роботу парламенту за кращими європейськими зразками, навіть якщо ми не будемо нічого змінювати. А якщо ми змінимо правове регулювання, то буде ще краще.

Нам, можливо, десь трохи не вистачає (в силу нашої молодості і нашого специфічного історичного досвіду) традицій, не вистачає впевненості в успіху. Ви нас надихаєте своїми успішними прикладами, за що ми вам щиро вдячні, і запрошуємо вас відвідати Україну ще раз і ще раз. Дякуємо вам.

(Оплески)